

falát is kiszedték. Helyét azonban a bontáskor képződött habarcstörmelék egyértelműen meghatározta. Erre szelvényvel rábontva, a kör alapzat $\frac{1}{4}$ részét fel is tártuk. A vakolatörmelékekkel kitöltött árok nyomvonalának tanúsága szerint átmérője 5,5–6 m lehetett. (A pontos méretet a maradványok védelme érdekében csak a rekonstrukciókor tervezett teljes kibontás fogja megadni.) Mivel a habarcstörmedékek között sárgára festett vakolatdarabokat is találtunk, joggal feltételezzük, hogy legalább az alapzat ilyen színű volt.

A pavilon egyéb sajátosságait illetően szóbeli hagyományra kell hagyatkoznunk. A Fehérvárcsurgón élő Dombai István (született 1912-ben, 1926. január 1. és 1938 szeptembere között a gróf mellett inas) beszámolója szerint az 1945 táján elpusztult épület „kő” alapon falábakon állt és bádogtető fedte. (Megjegyzendő azonban, hogy az építmény helyeként a sziget közepét jelölte meg, itt azonban az ellenőrző kutatás során épületnek semmiféle nyomát nem találtuk.)

A szigeti pavilon épülettípusa – miként a tivoli Villa d’Este kertjének kör alaprajzú Vesta-temploma és Bastie d’Urfé (Loire) 16. századi, itáliai stílusú temploma, valamint B. del Bene Civitas Veri című 1609-es művének egyik metszetén a Parnasszuson trónoló Apollónt közrefogó 5-5 „szentély” példázza – a reneszánszból felújított antik hagyományból ered, de mint a liancourti kastélypark 1654-es ábrázolása, valamint éppen a Heinféle prospektus egyik, nagy valószínűséggel a gödöllői kastély parkjára vonatkozó tervlapján látható Ámor-templom bizonyítja, a barokk kertépítészetben is fontos szerepet játszott. Az antik templom elengedhetetlen tartozéka volt az angolkerteknek is. Ezek egy csoportja oszlopok által tartott, szobor feletti kupolaként jelent meg. Ez utóbbi szoborral díszített épülettípus kútházként is előfordult, míg szobor nélküli változatára Fruman Antal 1853-as balatonfüredi kúterve szolgálhat példával. A szobor nélküli változatok – a csurgóival ellentétben – leginkább magaslatokon felállított pavilonokként tűnnek fel a kertekben, parkokban, ezek példaként pedig a hotkóci Csáky-kastély 1802-ben létesített kertjének pavilonját és a sárospataki angolkert 1826-os tervén látható építményt valamint az andornaktályai kastély pavilonját lehet idézni.

A fehérvárcsurgói pavilon tehát a parképítészet egyik összetett eredetű hagyományának, elemének, az angolkertek és tájkertek által közvetített kései példája. A vízparton felállított, a vízfelületen megcsillanó tükörképű épületnek Csurgón azonban valószínűleg nem elsősorban épületként, hanem látványi elemként volt jelentősége. Ebben a szerepben az olyan, építészetileg lényegesen igényesebb alkotások iránti szükségletet volt hivatva pótolni, mint a Villa Belgiojoso kertjének temploma, az elbwieseni Venus-, a wilhelmshöhe Jussow- és a Merkur-, vagy a kismartoni Leopoldina-templom. Az archív fényképfelvételek azonban szemléletesen mutatják, hogy a szigeti pavilon látványa – majdani rekonstrukciójának köszönhetően – bizonyára jelentős mérték-

ben hozzájárul a kastélypark egykori hangulatának visszaidézéséhez.

BALÁZSIK TAMÁS

126. Felsőnyék határa

(Tolna megye) I

A településen 1999. december 8-án végeztünk légi felderítést, 2000. március 8-án pedig terepbejárást.

Liba-mező, Szerfás: A terepen megtaláltuk a légi főtón látható objektumokat, korhatározó leletek nélkül. Egy helyi adatközlő szerint a téglalap alakú kiemelkedést az 1970-es években a munkásörök lőtérnek használták. A tőle É-ra lévő barázdák valószínűleg szőlőművelés nyomai. A dombon D-i irányban az adatközlő szerint vannak még felhagyott szőlők.

Szabad-föld-dűlő: A terepbejárást során leleteket nem találtunk, a légi felvételeken látható foltokat valószínűleg gyomnövények okozhatták.

2000. június 22-én újabb légi felderítést végeztem a település fölött.

Farkasházi-dűlő: Ismeretlen korú, telekhatárként vagy dűlőrendszerként értelmezhető lineáris nyomokat fényképeztem.

BERTÓK GÁBOR

127. Felsőtelekes, Zubogyi-völgy

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á

A település déli határában, az úttól nyugatra fekvő kis parcellákban a tarlón, jó észlelés mellett, kis területről, igen nagy mennyiségű vassalakot és kevés Árpád-kori kerámiát gyűjtöttünk.

CZAJLIK ZOLTÁN

128. Felsőzsolca, Nagyszilvás

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Kk

2000-ben folytattuk az 1999-ben megkezdett tervszerű régészeti feltárást a Felsőzsolca ÉK-i végében fekvő, Nagyszilvás elnevezésű lakóhelyen. 2000. augusztus 15. és szeptember 7. között folyt megszakítás nélkül a munka a Nagyszilvás utca 23. számú ház telkén. A fent említett időszak alatt a Felsőzsolcai Önkormányzat által biztosított közhasznú munkások segítségével, a Magyar Nemzeti Múzeum Középkori Főosztályának irányításával kutattunk egy 6×12 m-es területet.

1999-ben még úgy tűnt, hogy megtaláltuk a középkori település templomának maradványát, melyet egy épület ÉNy-i sarkának kiszedett alapozásában véltünk felfedezni.

2000-ben a telek adottságaihoz igazított 4. szelvényben elsőként a tavaly megfigyelt É-D-i irányítású Ny-i fal alapozási árkának törmelékes betöltése került elő, melyről azonban a későbbiekben kiderült, hogy minden valószínűséggel nem ez volt a templom falának alapozása, mivel ettől Ny-ra később előkerült egy félkör-

íves záródású szentély részben kiszedett alapozási árka. Az É-D-i fal alapozási árka több sírt is vágott, úgyhogy valószínűleg egy a templom és a temető pusztulása után épült, egyelőre bizonytalan rendeltetésű épület maradványa. Megnehezítette munkánkat, hogy a szelvény É-i részében augusztus 17-én egy II. világháborús szárnyas akna került elő, melyet azonnal bejelentettünk a tűzszerészeknek, de csak az ásatás utolsó hetében szálították el. (Ez az oka annak, hogy a szelvény ÉK-i részében egy kb. 5 m²-es terület feltáratlan maradt.)

Megtaláltuk a templom félköríves záródású szentélyének alapozását és részben kiszedett alapozási árkát. Feltártunk még ezen felül 48 sírt. Ezek egy részét későbbi beásások, sírok bolygatták meg, de jelentős hányaduk eredeti helyzetben került elő. Az elhunytakat deszkakoporsóba helyezték, melynek maradványát 8 esetben sikerült megfigyelnünk. A sírokban kevés mellékletet találtunk, mindössze néhány esetben került elő másodlagos helyzetben, betöltésben 14–15. századi pártaövertet. Kibontottunk három, közvetlenül egymás mellé temetett koporsós csecsemővázat, melyek közül az egyik sírban a csecsemő kezére húzott üvegfejes gyűrűt leltünk.

SIMONYI ERIKA

129. Felsőzsolca, Zsolcai-oldal

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Sza

Az M3 autópálya 3. számú főút Miskolcot elkerülő szakaszának előzetes terepbejárásakor a Zsolcai-oldal nevű határrészben, a Sajó és a Kis-Sajó által határolt területen kevés császárkori cserépanyagot találtunk.

A 2000 novemberében végzett előzetes leletmentés alkalmával tapasztaltuk, illetve a helybeliek elmondták, hogy itt az 1930-as években homokkitermelő gödörök voltak, melyeket később betemettek, a területet elegyengették. A földgép által megnyesett felszínen objektumok feltárását nem lehetett megfigyelni, de régészeti leletanyag előkerült: császárkori kerámiatöredékek, egy helyütt nagyobb mennyiségű állatcsont.

LOVÁSZ EMESE

130. Fonyód, Sándor utca 26.

(Somogy megye) I

2000. november 27-én bejelentést kaptunk, hogy szolgálati lakások építését megelőző földmunkákat végeznek a volt ÁFÉSZ kocsmá területén (hrsz. 7502/2). December 1-jén megtörtént a domboldal humuszosolása, aminek során több koponya- és lábszárcsontot gyűjtöttek a munkások. December 4-én a helyszínen megtudtam, hogy a 35×30 cm-es és kb. 5–6 m magas agyagos domboldalon Ny-K irányban feküdtek a lábszárcsontok, egymástól 80 cm-es távolságban, tehát sorokban. A lecsiszolt területen gyökérmaradványok, illetve az agyagban csontmaradványok mutatkoztak. Leletanyag sehonnan nem került elő. Meglepő, hogy egy vékony, maximum 50 cm vastag humuszos, bozótos réteg alatt már az agya-

gos talajban jelentkeztek a csontvázak. Valószínűleg a domb felső rétegét régebben lehordták és az erózió is működött. Ez alapján régészeti szempontból értékelhető temető rész húzódhat a dombtetőn.

MAGYAR KÁLMÁN

131. Forró, Fő út

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Á, Kk, I

2000. november 4-én helyszíni szemlét végeztem a lelőhelyen. Kiszállásom célja a települést átszelő 3. számú út – a belterületen levő Fő út – mentén jelenleg is folyó szennyvízcsatorna-beruházás által megmozgatott föld átvizsgálása volt.

Az árkok kidobott földjéből a Fő út 66–80. számig, illetve 51–103. számig terjedő szakaszán, valamint az útnak azon a részén, melyet nyugat felől a Szent Imre tér határol, nagy mennyiségben mutatkoztak edénytöredékek. Az edények – fazekak, bögrék, korsók, tálak, poharak, illetve kályhacsempe – töredékei gyakran friss törést mutatva, olykor nagy darabokban kerültek elő a hányókból. A kevés Árpád-kori töredék mellett a többség késő középkori darab, de megtalálhatók az anyagban a néprajzi korú cserepek is. A lelőhelyet az árkok nyomvonalában mintegy 500 méteren keresztül lehetett követni. A térképen jelzett helytől északra, illetve délre az árkok kidobott földjében már nem találtunk leleteket.

A település központjában a Fő úttól az orvosi rendelőhöz (Szent Imre tér 4.) vezető, az út menti árkon átívelő kis hídtól délre, kb. 2 méterre, az útra merőlegesen fut egy, az út túloldalán vezetett fő csatornaágba vezető csatlakozás. E csatlakozás árkának kiásásakor egy ismeretlen korú régészeti objektumot bolygattak meg. Az objektum – szabadban álló aknakemence?, égett betöltésű gödör? – metszete a ma még nyitva álló árok déli falában, az aszfalt szélétől kb. 1,5 m-re nyugatra tisztán látszik. Az objektumról fényképfelvételeket készítettem.

PASZTERNÁK ISTVÁN

132. Galgahévíz, Szentandrás-part

(Pest megye)

B, Á, Kö

A Millenniumi emlékmű felállítását megelőző feltárás során, a földvár ÉNy-i részén, az emlékmű helyén nyitott 2×2 m-es szelvényben a hatvani kultúra többretegű településének részletét tártuk fel. 1,20 m mélységig rengeteg hatvani kultúras kerámiatöredék és állatcsont, valamint egy kicsi bronz árvéső került elő. 131–140 cm mélyen sárga színű, 3–4 cm vastagságú, tapasztott padló jelentkezett. A padlót 3 objektum vágta át. Az 1. sz. házrészlet (?) alján újabb tapasztott padló, a belső széle mellett 2 kis cölöplyuk volt. Ebből az objektumból, valamint a 2. és 3. sz. gödörből is a hatvani kultúra cserepeit szedtük ki. A kis felület miatt a feltárást a padló,